

Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTES JULIANAS KOKOTES [*JULIANE KOKOTT*] SECINĀJUMI,
sniegti 2019. gada 17. janvārī¹

Lieta C-637/17

Cogeco Communications Inc
pret
Sport TV Portugal, SA,
Controlinveste-SGPS, SA un
NOS-SGPS, SA

(*Tribunal Judicial da Comarca de Lisboa* (Lisabonas Civillietu tiesa, Portugāle) lūgums sniegt
prejudiciālu nolēmumu)

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – Konkurence – Privāta īstenošana – Direktīva 2014/104/ES – Zaudējumu atlīdzināšanas prasības saskaņā ar valsts tiesībām dalībvalstu un Eiropas Savienības konkurences tiesību normu pārkāpumu dēļ (“kaitējuma, ko ir radījusi dalība aizliegtas vienošanās darbībās, atlīdzināšana”) – Noilguma termiņi, kas saskaņā ar valsts tiesībām piemērojami zaudējumu atlīdzināšanas prasībām – Valsts konkurences iestādes lēmuma pierādījuma spēks zaudējumu atlīdzināšanas tiesvedībā – Direktīvas piemērojamība laikā attiecībā uz faktiem, kas ir norisinājušies pirms tās spēkā stāšanās – Direktīvas transponēšanas termiņš

I. Ievads

1. Eiropas līgumos ietverto konkurences noteikumu privāta īstenošana (“*private enforcement*”) pēdējos gados kā otrs pīlārs līdzās publiskajai īstenošanai (“*public enforcement*”) ir ieguvusi arvien lielāku un lielāku nozīmi. Personu, kas ir cietušas no pret konkurenci vērstas komercprakses, privātas zaudējumu atlīdzināšanas prasības iegūst arvien lielāku popularitāti, un tiesību aizliegto vienošanos jomā īstenošanas decentralizētā sistēmā, kāda tā ir tikusi izveidota ar Regulu (EK) Nr. 1/2003², šodien bez tām vairs nav iedomājama³. Tās bieži tiek celtas pēc tam, kad kompetentās konkurences iestādes ir pieņēmušas lēmumus (kā t.s. “*follow-on actions*”), taču daļēji arī neatkarīgi no tā (kā t.s. “*stand-alone actions*”).

2. Precīzāk, bez šaubām arī turpmāk ir sagaidāms liels skaits jautājumu, it īpaši par jauno Direktīvu par zaudējumu atlīdzināšanu saistībā ar dalību aizliegtas vienošanās darbībās (Direktīva 2014/104/ES⁴), kuru Tiesa šajā gadījumā analizē pirmo reizi.

¹ Oriģinālvaloda – vācu.

² Padomes Regula (EK) Nr. 1/2003 (2002. gada 16. decembris) par to konkurences noteikumu īstenošanu, kas noteikti [EK] 81. un 82. pantā (OV 2003, L 1, 1. lpp.), turpmāk tekstā – “Regula Nr. 1/2003”.

³ Par šo jautājumu galvenokārt skat. spriedumus, 2001. gada 20. septembris, *Courage* un *Crehan* (C-453/99, EU:C:2001:465), 2006. gada 13. jūlijs, *Manfredi* u.c. (no C-295/04 līdz C-298/04, EU:C:2006:461), un 2014. gada 5. jūnijs, *Kone* u.c. (C-557/12, EU:C:2014:1317). Skat. arī izskatīšanā esošo lietu *Otis Gesellschaft* u.c. (C-435/18).

⁴ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2014/104/ES (2014. gada 26. novembris) par atsevišķiem noteikumiem, kuri valstu tiesībās reglamentē zaudējumu atlīdzināšanas prasības par dalībvalstu un Eiropas Savienības konkurences tiesību pārkāpumiem (OV 2014, L 349, 1. lpp.), turpmāk tekstā arī – “Direktīva”.

3. Tiesa tiek aicināta vērtēt, vai tāds noteikums par noilgumu kā Portugāles civiltiesību noteikums, kurā agrāk attiecībā uz privātām zaudējumu atlīdzināšanas prasībām sakarā ar dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu bija paredzēts trīs gadu noilguma termiņš, atbilst Savienības primāro un sekundāro tiesību prasībām. Jautājums ir arī par valstu konkurences iestāžu lēmumu pierādījuma spēku civiltiesās, kurām ir jālemj par šādām privātām zaudējumu atlīdzināšanas prasībām.

4. Lietas pamatā esošie fakti norisinājās pirms Direktīvas 2014/104 publicēšanas un spēkā stāšanās, un zaudējumu atlīdzināšanas prasība valsts tiesā tika celta pēc direktīvas spēkā stāšanās, taču pirms tās transponēšanas termiņa beigām. Lai gan šis transponēšanas termiņš ir beidzies un Portugāles likumdevējs direktīvu nesen – ar nokavēšanos – ir transponējis valsts tiesībās, jaunās likuma tiesību normas nav piemērojamas attiecībā uz pagātņi un arī ne pirms to spēkā stāšanās celtajām prasībām.

5. Ņemot vērā minēto, rodas jautājums, kādi pamatlietas risinājuma elementi var tikt secināti no Direktīvas 2014/104 un vai konkrētajā gadījumā no LESD 102. panta, kā arī vispārējiem Savienības tiesību principiem – it īpaši no efektivitātes principa – izriet konkrētas prasības. Taču šajā ziņā it īpaši būs jāņem vērā, ka pamatlietas priekšmets ir tīri horizontālas tiesiskās attiecības starp privātpersonām.

6. Tiesas spriedumam šajā prejudiciālā nolēmuma tiesvedībā varētu būt nozīme, ko nevajadzētu novērtēt par zemu, attiecībā uz valstu tiesu praksi un Savienības tiesību aizliegto vienošanos jomā privāto īstenošanu.

II. Atbilstošās tiesību normas

A. Savienības tiesības

7. Atbilstošās Savienības tiesību normas šajā lietā, pirmkārt, ir Savienības tiesību vispārējie tiesību principi – it īpaši efektivitātes princips un tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību – un, otrkārt, Regulas Nr. 1/2003 un Direktīvas 2014/104 sekundāro tiesību normas.

Regula Nr. 1/2003

8. Saikne starp LESD 102. pantu un atsevišķo valstu konkurences tiesību aktiem Regulas Nr. 1/2003 3. panta 1. punkta otrajā teikumā tiek reglamentēta šādi:

“Dalībvalstu konkurences iestādēm vai valstu tiesām piemērojot valsts konkurences tiesību aktus jebkurai ļaunprātīgai izmantošanai, kas aizliegta ar [LESD 102. pantu], tās arī piemēro [LESD 102. pantu].”

9. Turpinājumā Regulas Nr. 1/2003 5. pantā ar nosaukumu “Dalībvalstu konkurences iestāžu pilnvaras” ir ietverts šāds tiesiskais regulējums:

“Dalībvalstu konkurences iestādēm ir pilnvaras piemērot [LESD 101. un 102. pantu] atsevišķos gadījumos. Šim nolūkam tās pēc savas iniciatīvas vai uz sūdzības pamata var pieņemt lēmumus, ar kuru:

- pieprasa izbeigt pārkāpumu,
- nosaka pagaidu pasākumus,
- pieņem saistības,

- uzliek soda naudas, periodiskus soda maksājumus vai jebkādu citu sodu, kas paredzēts to valstu tiesību aktos.

Ja, pamatojoties uz konkurences iestāžu rīcībā esošo informāciju, netiek izpildīti aizlieguma nosacījumi, tās līdzīgi var lemt, ka rīcībai no to puses nav pamata.”

Direktīva 2014/104

10. Direktīvas 2014/104 “Priekšmets un darbības joma” tās 1. pantā tiek aprakstīti šādi:

“1. Šajā direktīvā ir paredzēti konkrēti noteikumi, kas vajadzīgi, lai nodrošinātu, ka ikviena persona, kurai ir nodarīts kaitējums, jo uzņēmums vai uzņēmumu apvienība ir pārkāpis konkurences tiesību aktus, var efektīvi īstenot tiesības prasīt pilnīgu atlīdzinājumu par šo kaitējumu no minētā uzņēmuma vai apvienības. Tajā ir paredzēti noteikumi, ar kuriem veicina godīgu konkurenci iekšējā tirgū un likvidē šķēršļus iekšējā tirgus pienācīgai darbībai, visā Savienībā nodrošinot līdzvērtīgu aizsardzību ikvienai personai, kurai nodarīts šāds kaitējums.

2. Šajā direktīvā ir paredzēti noteikumi, ar kuriem koordinē konkurences noteikumu izpildi, ko veic konkurences iestādes, un minēto noteikumu izpildi zaudējumu atlīdzināšanas prasībās, kas celtas valstu tiesās.”

11. Atbilstoši Direktīvas 2014/104 2. pantā ietvertajām definīcijām:

Formulējums “konkurences tiesību aktu pārkāpums” apzīmē “LESD 101. vai 102. panta vai valsts konkurences tiesību aktu pārkāpumu” (direktīvas 2. panta 1) punkts), un

formulējums “valsts konkurences tiesību akti” apzīmē “valstu tiesību aktu noteikumi, kuru galvenais mērķis ir tāds pats kā LESD 101. un 102. pantam un kurus piemēro vienā un tajā pašā lietā paralēli Savienības konkurences tiesību aktiem saskaņā ar Regulas (EK) Nr. 1/2003 3. panta 1. punktu, neietverot valsts tiesību aktus, ar ko nosaka kriminālsodus fiziskām personām, izņemot, ja šādi kriminālsodi ir līdzekļi, ar kuriem tiek izpildīti konkurences noteikumi, kas attiecas uz uzņēmumiem” (direktīvas 2. panta 3) punkts).

12. “Valstu nolēmumu spēks” Direktīvas 2014/104 9. panta 1. punktā ir reglamentēts šādi:

“Dalībvalstis nodrošina, ka valsts konkurences iestādes vai pārsūdzības tiesas galīgajā nolēmumā konstatētais konkurences tiesību pārkāpums tiek uzskatīts par neapstrīdami pierādītu attiecībā uz zaudējumu atlīdzināšanas prasību, kas celta to valsts tiesās saskaņā ar LESD 101. vai 102. pantu vai valstu konkurences tiesībām.”

13. Direktīvas 2014/104 10. pants ir veltīts “Noilguma termiņiem” un ir formulēts šādi:

“1. Dalībvalstis saskaņā ar šo pantu paredz noteikumus, kas piemērojami noilguma termiņiem zaudējumu atlīdzināšanas prasību celšanai. Minētajos noteikumos paredz, kad sāk skaitīt noilguma termiņu, kāds ir tā ilgums un kādos apstākļos tas tiek pārtraukts vai apturēts.

2. Noilguma termiņus nesāk skaitīt, pirms konkurences tiesību aktu pārkāpums nav beidzies un prasītājs zina vai var pamatoti uzskatīt, ka tas zina:

- a) par rīcību un to, ka tas ir konkurences tiesību pārkāpums;
- b) to, ka konkurences tiesību pārkāpuma rezultātā tam ir nodarīts kaitējums; un

c) pārkāpēja identitāti.

3. Dalībvalstis nodrošina, ka noilguma termiņi zaudējumu atlīdzināšanas prasības celšanai ir vismaz pieci gadi.

4. Dalībvalstis nodrošina, ka noilguma termiņa skaitīšanu aptur vai atkarībā no valsts tiesību aktiem pārtrauc, ja konkurences iestāde attiecībā uz konkurences tiesību aktu pārkāpumu, uz kuru attiecas zaudējumu atlīdzināšanas prasība, veic izmeklēšanas vai procesuālu darbību. Apturējums beidzas agrākais vienu gadu pēc tam, kad nolēmums par pārkāpumu ir kļuvis galīgs, vai pēc tam, kad procedūra izbeigta citā veidā.”

14. Direktīvas 2014/104 21. panta 1. punktā ar nosaukumu “Transponēšana” ir noteikts šādi:

“Dalībvalstīs stājas spēkā normatīvie un administratīvie akti, kas vajadzīgi, lai izpildītu šīs direktīvas prasības līdz 2016. gada 27. decembrim. [..]

[..]”

15. Visbeidzot attiecībā uz Direktīvas 2014/104 “Piemērošanu laikā” tās 22. pantā ir paredzēts šādi:

“1. Dalībvalstis nodrošina, ka valsts pasākumi, kas pieņemti, ievērojot 21. pantu, lai izpildītu šīs direktīvas materiālos noteikumus, netiek piemēroti ar atpakaļejošu spēku.

2. Dalībvalsts nodrošina, ka jebkuri valsts pasākumi, kas pieņemti, ievērojot 21. pantu, un kas nav 1. punktā minētie, netiek piemēroti zaudējumu atlīdzināšanas prasībām, kas valsts tiesā celtas pirms 2014. gada 26. decembra.”

16. Atbilstoši tās 23. pantam Direktīva 2014/104 stājas spēkā 2014. gada 25. decembrī, divdesmitajā dienā pēc tās publicēšanas *Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī*⁵.

B. Valsts tiesības

17. No Portugāles tiesībām, pirmkārt, nozīme ir Portugāles Civilkodeksa (*Código Civil*, turpmāk tekstā – “CC”) 498. pantam un, otrkārt, Portugāles Civilprocesa kodeksa (*Código de Processo Civil*, turpmāk tekstā – “CPC”) 623. pantam.

18. CC 498. pantā ir paredzēts šādi:

“1. Tiesības uz zaudējumu atlīdzināšanu noilgst trīs gadu laikā, skaitot no dienas, kad cietusī persona uzzina par savām tiesībām, arī ja tā nezina atbildīgās personas identitāti un kopējo kaitējuma apmēru, un tas neskar vispārējo noilguma termiņu gadījumā, ja ir pagājis attiecīgais noilguma termiņš, skaitot no kaitējumu izraisījušā notikuma brīža.

2. Tiesības uz regresa prasību starp personām, kuras ir atbildīgas par kaitējuma izraisīšanu, arī noilgst trīs gadu laikā, skaitot no dienas, kad saistība ir tikusi izpildīta.

3. Gadījumā, ja prettiesiskā rīcība ir noziedzīgs nodarījums, saistībā ar kuru likumā ir paredzēts ilgāks noilguma termiņš, jāpiemēro ir šis termiņš.

4. Prasības par zaudējumu atlīdzību noilguma termiņš neietekmē iespējamās īpašuma prasības vai prasības par lietas izdošanu saistībā ar netaisnu iedzīvošanos noilgumu.”

⁵ *Oficiālais Vēstnesis*, kurā tika publicēta Direktīva 2014/104, tika izdots 2014. gada 5. decembrī.

19. CPC 623. panta nosaukums ir “Notiesājoša sprieduma iedarbība attiecībā uz trešajām personām”, un tas ir formulēts šādi:

“Kriminālprocesā pasludināts spēkā esošs notiesājošs spriedums pamato attiecībā pret trešajām personām atspēkojamu prezumpciju par sodīšanas faktisko un juridisko priekšnoteikumu izpildi un delikta konstatēšanas nosacījumiem visās civillietās, kurās runa ir par tiesiskajām attiecībām, kas ir atkarīgas no noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas.”

20. Direktīva 2014/104 Portugāles tiesību aktos tika transponēta tikai 2018. gada jūnijā ar Likumu Nr. 23/2018⁶. Kā izriet no tā 25. panta, šis likums stājas spēkā 60 dienas pēc tā publicēšanas. Turklāt minētā likuma – ieskaitot pierādīšanas pienākuma – materiāltiesiskās normas atbilstoši tā 24. pantam nevar tikt piemērotas ar atpakaļejošu spēku, un šī likuma procesuāltiesiskās normas nav spēkā attiecībā uz prasībām, kas tikušas celtas pirms tā stāšanās spēkā.

III. Fakti un pamatlieta

21. *Cogeco Communications Inc. (Cogeco)* ir Kanādas komercsabiedrība, kas, 2015. gada 27. februārī ceļot prasību *Tribunal Judicial da Comarca de Lisboa*⁷ (Portugāle), iesniedzējtiesā, ir uzsākusi zaudējumu atlīdzināšanas tiesvedību pret trim Portugāles sabiedrībām, *Sport TV Portugal, SA (Sport TV)*, *Controlinveste-SGPS, SA (Controlinveste)* un *NOS-SGPS, SA (NOS)* (turpmāk tekstā – “atbildētājas”), un turklāt laikposmā, uz kuru attiecas prasības, *Controlinveste* un *NOS* bija *Sport TV* akcionāres.

Pamatlietas konkurences tiesību konteksts

22. *Cabovisão – Televisão Por Cabo, SA (Cabovisão)*, kuras akcionāre tobrīd bija *Cogeco*⁸, ir maksas televīzijas piedāvātāja Portugālē. Tā 2009. gada 30. jūlijā *Autoridade da Concorrência*⁹ (Portugāle) iesniedza sūdzību pret *Sport TV*¹⁰, kurā tā iebilda pret šī uzņēmuma pret konkurenci vērstu praksi sporta *premium* kanālu jomā, it īpaši diskriminējošu cenu politiku, kas, tās ieskatā, pamatoja pārmetumu par dominējoša stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu.

23. 2013. gada 14. jūnija lēmumā *Autoridade da Concorrência* konstatēja, ka *Sport TV* ir ļaunprātīgi izmantojusi tās dominējošo stāvokli un tādējādi ir rīkojusies pretēji LESD 102. pantam, kā arī attiecīgajai tiesību normai Portugāles tiesībās^{11,12}. Par to tā *Sport TV* piemēroja naudas sodu 3,73 miljonu EUR apmērā un papildsodu.

6 2018. gada 5. jūnija Likums Nr. 23/2018 (*Diário da República* Nr. 107/2018, 2368. lpp.).

7 Lisabonas Civillietu tiesa (Portugāle).

8 No lietas materiāliem izriet, ka *Cogeco* tobrīd – tieši vai netieši – vienīgā kontrolēja *Cabovisão*.

9 Konkurences iestāde.

10 Līdz ar *Sport TV* sūdzība bija arī par vēl citiem uzņēmumiem.

11 Portugāles Likuma Nr. 18/2003 6. pants.

12 Lieta PRC-02/2010.

24. Pamatojoties uz *Sport TV* iebildumu, *Tribunal da Concorrência, Regulação e Supervisão*¹³ (Portugāle) ar 2014. gada 4. jūnija spriedumu grozīja *Autoridade da Concorrência* lēmumu, nospriežot, ka *Sport TV* ir izdarījusi administratīvu pārkāpumu, ļaunprātīgi izmantojot dominējošo stāvokli, īstnodama diskriminējošu cenu politiku, tikai saskaņā ar valsts tiesībām, taču ne arī LESD 102. panta pārkāpumu¹⁴. Burtiski *Tribunal da Concorrência, Regulação e Supervisão* sava sprieduma rezolutīvajā daļā tostarp nosprieda: “LESD 102. pants apsūdzēto personu rīcībai nav piemērojams.” Turklāt tā samazināja *Sport TV* piemēroto naudas sodu līdz 2,7 miljoniem EUR un atcēla papildsodu.

25. *Sport TV* par attiecīgo spriedumu iesniegtā apelācijas sūdzība *Tribunal da Relação de Lisboa*¹⁵ (Portugāle) 2015. gada 11. martā tika noraidīta.

Valsts tiesvedības lietā par zaudējumu atlīdzināšanu līdzšinējā norise

26. Ar savu civiltiesisko prasību *Cogeco* pieprasa zaudējumu atlīdzību par trīs atbildētāju vainojamo un prettiesisko pret konkurenci vērsto rīcību laikposmā no 2006. gada 3. augusta līdz 2011. gada 30. martam. Norādītie zaudējumi, pieskaitot nokavējuma procentus, esot radušies, pirmkārt, *Cabovisão* maksājot pārāk augstas cenas par *Sport TV* raidījumu apraides tiesībām, otrkārt, zaudējot peļņu no, ņemot vērā pārāk augstās cenas, nepieejamā kapitāla un, treškārt, zaudējot peļņu. Pakārtoti *Cogeco* lūdz piespriest trim atbildētājiem solidāri atlīdzināt to netaisnīgi iegūto peļņu.

27. Trīs atbildētāji par minēto ir cēlušies iebildumu par noilgumu. To ieskatā, Portugāles tiesību aktos paredzētais trīs gadu noilguma termiņš atbilstoši CC 498. panta 1. punktam attiecībā uz prasījumiem, kas izriet no ārpuslīgumiskās atbildības, jau ir beidzies. Tās norāda, ka *Cogeco* rīcībā vēlākais vienā no turpinājumā norādītajiem datumiem bija visa informācija, kas bija nepieciešama, lai zinātu par zaudējumu atlīdzināšanas prasījuma esamību:

- 2008. gada 30. aprīlī, dienā, kad *Cabovisão* iegādājās *Sport TV* raidījumu apraides tiesības;
- 2009. gada 30. jūlijā, dienā, kad *Autoridade da Concorrência* tika iesniegta *Cabovisão* sūdzība;
- 2011. gada 30. martā, dienā, kad beidza pastāvēt norādītais konkurences noteikumu pārkāpums, vai
- 2012. gada 29. februārī, dienā, kad *Cogeco* pārdeva *Cabovisão*.

28. Turpretim, *Cogeco* ieskatā, noilgums vēl nav iestājies. Pamatlietā *Cogeco* argumentē, ka noilguma termiņš ir jāsāk skaitīt, tikai sākot ar *Autoridade da Concorrência* lēmuma pieņemšanas brīdi 2013. gada 14. jūnijā, jo uzņēmums tikai ar šo lēmumu esot ieguvis piekļuvi visai informācijai, kas esot bijusi nepieciešama, lai novērtētu pret konkurenci vērsto praksi un izvirzītu prasījumus par zaudējumu atlīdzību. Pirms *Autoridade da Concorrência* lēmuma esot pastāvējušas tikai aizdomas par konkurences noteikumu pārkāpumu. Katrā ziņā noilguma termiņš, kā norāda *Cogeco*, tiesvedības *Autoridade da Concorrência* laikā esot bijis apturēts.

¹³ Konkurences, sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas un uzraudzības lietu tiesa.

¹⁴ *Tribunal da Concorrência, Regulação e Supervisão* neuzskatīja par pierādītu to, ka attiecīgā *Sport TV* komercprakse varēja iespaidot tirdzniecību starp dalībvalstīm LESD 102. panta izpratnē.

¹⁵ Lisabonas apelācijas tiesa.

29. Iesniedzējtiesa vēlas pārliecināties, vai *CC* 498. pants un *CPC* 623. pants atbilst Savienības tiesību prasībām. Tā atzīst, ka pamatlietas fakti ir norisinājušies vēl pirms Direktīvas 2014/104 pieņemšanas un jo īpaši pirms tās transponēšanas termiņa beigām. Tomēr tai, it īpaši pamatojoties uz spriedumiem *Van Duyn*¹⁶ un *Mangold*¹⁷, kā arī dalībvalstu lojalitātes pienākumu (*LES* 4. panta trešā daļa), rodas jautājums par to, vai šai direktīvai konkrētajā gadījumā ir iepriekšēja iedarbība, kura tiesai ir jāņem vērā, pieņemot lēmumu strīdā starp privātpersonām, it īpaši šobrīd, kad direktīvas transponēšanas termiņš sen ir beidzies.

IV. Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu un tiesvedība Tiesā

30. Ar 2017. gada 25. jūlija lēmumu, kas iesniegts 2017. gada 15. novembrī, *Tribunal Judicial da Comarca de Lisboa* (Portugāle) saskaņā ar *LESD* 267. pantu Tiesai uzdeva šādus prejudiciālus jautājumus:

- “1) Vai Direktīvas 2014/104/ES 9. panta 1. punkts un 10. panta 2., 3. un 4. punkts un tās pārējie noteikumi vai piemērojamie Eiropas Savienības vispārējie tiesību principi var tikt interpretēti tādējādi, ka tie rada tiesības privātpersonai (šajā lietā – akciju sabiedrībai, kas ir reģistrēta atbilstoši Kanādas tiesību aktiem), kas var uz tiem atsaukties tiesā attiecībā pret citu privātpersonu (šajā lietā – akciju sabiedrību, kas ir reģistrēta atbilstoši Portugāles tiesību aktiem), tiesvedībā, lai iegūtu kompensāciju par apgalvotajiem zaudējumiem, kas ir ciesti konkurences tiesību normu pārkāpuma rezultātā, konkrētāk, ņemot vērā, ka datumā, kad tika uzsākta attiecīgā tiesvedība (2015. gada 27. februārī), vēl nebija beidzies dalībvalstīm noteiktais termiņš direktīvas transponēšanai valsts tiesību aktos atbilstoši šīs direktīvas 21. panta 1. punktam?
- 2) Vai Direktīvas 2014/104 10. panta 2., 3. un 4. punkts un tās pārējie noteikumi vai piemērojamie Eiropas Savienības vispārējie tiesību principi var tikt interpretēti tādējādi, ka ar tiem nav saderīga tāda valsts tiesību norma kā Portugāles *Código Civil* 498. panta 1. punkts, kurā, piemērojot to faktiem, kuri notikuši pirms direktīvas publicēšanas, pirms tās stāšanās spēkā un pirms termiņa beigām, kas noteikts tās transponēšanai, attiecībā uz prasību, kas celta pirms šī datuma:
- a) ir noteikts trīs gadu noilguma termiņš tiesībām uz zaudējumu atlīdzību, kuru pamats ir civiltiesiskā ārpuslīgumiskā atbildība;
 - b) ir noteikts, ka šī trīs gadu termiņa aprēķins sākas datumā, kurā cietusī persona uzzināja par savām tiesībām, lai arī tā nezināja atbildīgā identitāti un zaudējumu precīzu apmēru, un
 - c) nav nevienas normas, kas nosaka vai pieļauj šī termiņa apturēšanu vai pārtraukšanu tikai, pamatojoties uz faktu, ka konkurences uzraudzības iestāde veic pasākumus izmeklēšanas procedūras ietvaros vai procedūrā par konkurences tiesību pārkāpumu, ar kuru ir saistīta prasība par [zaudējumu] atlīdzību?
- 3) Vai Direktīvas 2014/104 9. panta 1. punkts un tās pārējie noteikumi vai piemērojamie Eiropas Savienības vispārējie tiesību principi ir interpretējami tādējādi, ka ar tiem nav saderīga tāda valsts tiesību norma kā Portugāles *Código de Processo Civil* 623. pants, kurā, piemērojot to faktiem, kuri notikuši pirms direktīvas stāšanās spēkā un pirms termiņa beigām, kas noteikts tās transponēšanai, attiecībā uz prasību, kas celta pirms šī datuma:
- a) ir noteikts, ka galīgais lēmums administratīvā pārkāpuma procedūrā nerada sekas nevienā civilprocesā, kurā strīds ir par tiesiskajām attiecībām, kas ir atkarīgas no pārkāpuma veikšanas, vai kurā (atkarībā no interpretācijas)

16 Spriedums, 1974. gada 4. decembris, *Van Duyn* (41/74, EU:C:1974:133, 12. punkts).

17 Spriedums, 2005. gada 22. novembris, *Mangold* (C-144/04, EU:C:2005:709).

- b) ir noteikts, ka šim galīgajam lēmumam administratīvā pārkāpuma procedūrā attiecībā uz trešajām personām jebkurā civilprocesā, kurā strīds ir par tiesiskajām attiecībām, kas ir atkarīgas no pārkāpuma veikšanas, attiecībā uz tādu faktu pastāvēšanu, kas apvieno sankcijas un procentu likmes elementus, ir tikai atspēkojamas prezumpcijas statuss?
- 4) Vai Direktīvas 2014/104 9. panta 1. punkts un 10. panta 2., 3. un 4. punkts, LESD 288. panta trešā daļa vai jebkura cita primāro vai sekundāro tiesību aktu norma, judikatūras precedenti vai piemērojamie Eiropas Savienības vispārējie tiesību principi var tikt interpretēti tādējādi, ka ar tiem nav saderīga tādu valsts tiesību normu piemērošana kā Portugāles *Código Civil* 498. panta 1. punkts un Portugāles *Código de Processo Civil* 623. pants, kuros, piemērojot tos faktiem, kuri notikuši pirms direktīvas publicēšanas, pirms tās stāšanās spēkā un pirms termiņa beigām, kas noteikts tās transponēšanai, attiecībā uz prasību, kas celta pirms šī datuma, nav ņemts vērā direktīvas formulējums un mērķis un kuri nav vērsti uz direktīvā paredzētā rezultāta sasniegšanu?
- 5) Pakārtoti un tikai gadījumā, ja Tiesa atbildētu apstiprinoši uz jebkuru no iepriekšējiem jautājumiem, vai Direktīvas 2014/104 22. pants un tās pārējie noteikumi vai piemērojamie Eiropas Savienības vispārējie tiesību principi var tikt interpretēti tādējādi, ka ar tiem nav saderīgs tas, ka valsts tiesa šajā lietā piemēro Portugāles *Código Civil* 498. panta 1. punktu vai Portugāles *Código de Processo Civil* 623. pantu tā spēkā esošajā redakcijā, bet tos interpretē un piemēro tādējādi, lai tie būtu saderīgi ar direktīvas 10. panta noteikumiem?
- 6) Ja atbilde uz piekto jautājumu ir apstiprinoša, vai privātpersona var atsaukties uz Direktīvas 2014/104 22. pantu valsts tiesā prasībā pret citu privātpersonu par tādu zaudējumu atlīdzību, kas ir ciesti konkurences tiesību pārkāpuma rezultātā?"

31. Prejudiciālā nolēmuma tiesvedībā Tiesā rakstveida apsvērumus iesniedza *Cogeco*, *Sport TV*, *Controlinveste* un *NOS* kā pamatlietas dalībnieki, kā arī Portugāles Republika, Itālijas Republika un Eiropas Komisija. Izņemot *Controlinveste* un Itāliju, tie paši lietas dalībnieki bija pārstāvēti arī 2018. gada 15. novembra tiesas sēdē.

V. Lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu pieņemamība

32. Kā iesniedzējtiesa pati uzsver, pamatlietu raksturo divas īpatnības:

- pirmkārt, pamatā esošie fakti norisinājās vēl pirms Direktīvas 2014/104 pieņemšanas un spēkā stāšanās un arī *Cogeco* prasība par zaudējumu atlīdzināšanu tika celta brīdī, kad šī direktīva jau bija stājusies spēkā, taču vēl pirms tās transponēšanas termiņa beigām;
- otrkārt, Portugāles valsts konkurences iestāde nevarēja pārliecināt valsts tiesas, kas līdz šim izskatīja lietu, par savu viedokli, ka *Sport TV* cenu noteikšanas prakse ir pretrunā ne tikai valstī noteiktajam dominējoša stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas aizliegumam, bet arī attiecīgam Savienības tiesībās paredzētam aizliegumam saskaņā ar LESD 102. pantu.

33. Ņemot vērā minēto un veicot virspusēju vērtējumu, var rasties jautājums par to, vai šis lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu, ņemot vērā to, ka tam nav nozīmes lēmuma pieņemšanā, nav pilnībā vai daļēji nepieņemams.

34. Taču ir jāatgādina, ka attiecībā uz lūgumiem sniegt prejudiciālu nolēmumu, kuros runa ir par Savienības tiesību interpretāciju, saskaņā ar pastāvīgo judikatūru attiecas atbilstības pieņēmums¹⁸. Papildus ir jānorāda, ka Tiesa tai uzdoto jautājumu neatbilstību konstatē tikai ļoti retos izņēmuma gadījumos, proti, ja tas ir acīmredzami¹⁹.

35. Šajā lietā nekādā ziņā tas tā nav. Nedz Direktīva 2014/104 ir acīmredzami nepiemērojama, nedz nešaubīgi var konstatēt, ka LESD 102. pants šajā lietā nevar tikt piemērots.

36. Vispirms saistībā ar Direktīvu 2014/104 ir jānorāda, ka, analizējot tās 22. panta 2. punktu, ir jāsecina, ka katrā ziņā dažas tās tiesību normas var gan tikt piemērotas prasībām, kuras – kā šajā gadījumā aplūkotā Cogeco prasība – ir tikušas nodotas izskatīšanai valsts tiesās starp direktīvas spēkā stāšanās brīdi un tās transponēšanas termiņa beigām un kuru priekšmets ir pagātnē notikuši fakti. Tas, vai arī šajā gadījumā īpaši stridīgais Direktīvas 2014/104 9. un 10. pants var tikt piemērots tādā lietā kā šī, neattiecas uz lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu pieņemamību, bet gan ir jautājums pēc būtības, uz kuru var atbildēt tikai pēc attiecīgo direktīvas tiesību normu izsmeltoša izvērtējuma²⁰.

37. Katrā ziņā, ņemot vērā Direktīvas 2014/104 22. panta 2. punktu, nevar argumentēt, ka šim direktīvas tiesību normām *acīmredzami* nav nozīmes lēmuma pieņemšanā pamatlietā.

38. Pēc tam saistībā ar LESD 102. pantu ir jānorāda, ka *Tribunal da Concorrência, Regulação e Supervisão* (Portugāle) kā kontroles iestāde attiecībā uz valsts konkurences iestādes lēmumiem šajā lietā gan ir *expressis verbis* konstatējusi, ka attiecīgā Savienības tiesību norma “nav piemērojama” *Sport TV* rīcībai, un *Tribunal da Relação de Lisboa* (Portugāle) to vēlāk ir apstiprinājusi otrajā instancē.

39. Taču šāds tiesas lēmums vien nedrīkstētu būt par pamatu pārsteidzīgam secinājumam, ka šī lieta *acīmredzami* nav saistīta ar Savienības tiesībām – primārajām vai sekundārajām tiesībām – un tāpēc jautājumiem par LESD 102. pantu jau sākotnēji nevar būt nozīmes lēmuma pieņemšanā.

40. Proti, pirmkārt, ņemot vērā mūsu Tiesas judikatūru²¹, pastāv būtiskas šaubas par to, vai valsts tiesas vispār ir pilnvarotas konstatēt ar saistošu spēku, ka LESD 102. pants konkrētam atsevišķam gadījumam – piemēram, šajā gadījumā *Sport TV* rīcībai – “nav piemērojams”.

41. Otrkārt, valsts tiesību normas Portugālē, it īpaši CPC 623. pants, atbilstoši iesniedzējtiesas sniegtajai informācijai brīdī, kad Cogeco cēla prasību, bija vēl jāsaprot tādējādi, ka konkurences noteikumu pārkāpumu konstatējums valsts konkurences iestādes lēmumā civiltiesisku zaudējumu atlīdzināšanas tiesvedību nolūkos labākajā gadījumā ir atspēkojama prezumpcija. Pamatojoties uz šo tiesisko regulējumu, iesniedzējtiesai saskaņā ar valsts tiesībām nebūtu absolūts aizliegums LESD 102. pantu uzskatīt par piemērojamu, atkāpjoties no citas tiesas uzskata iepriekš notikušā konkurences tiesvedībā.

42. Ņemot vērā minēto, galu galā arī prejudiciālajiem jautājumiem par valsts konkurences iestāžu lēmumu pierādījuma spēku noteikti ir nozīme. Tas tāpēc, ka būtībā iesniedzējtiesa ar šiem jautājumiem vēlas tikai pārliecināties par to, ka Savienības tiesības – it īpaši Direktīvas 2014/104 9. panta 1. punkts – tai *neliedz atkāpties* no citas tiesas, kas iepriekš ir izskatījusi

18 Spriedumi, 1999. gada 7. septembris, *Beck un Bergdorf* (C-355/97, EU:C:1999:391, 22. punkts), 2018. gada 23. janvāris, *F. Hoffmann-La Roche u.c.* (C-179/16, EU:C:2018:25, 45. punkts), 2018. gada 29. maijs, *Liga van Moskeeën en Islamitische Organisaties Provincie Antwerpen u.c.* (C-426/16, EU:C:2018:335, 31. punkts), un 2018. gada 25. jūlijs, *Confédération paysanne* u.c. (C-528/16, EU:C:2018:583, 73. punkts).

19 No 18. zemsvītras piezīmē minētās pastāvīgās judikatūras izriet, ka Tiesa var atteikties lemt par kādas valsts tiesas iesniegtu lūgumu tikai tajā gadījumā, ja šī Savienības tiesību interpretācija acīmredzami nav saistīta ar pamatlietas faktiem vai ar tās priekšmetu, ja problēmai ir hipotētisks raksturs vai arī ja Tiesas rīcībā nav ziņu par faktiskajiem vai juridiskajiem apstākļiem, kas ir nepieciešami, lai sniegtu nolēmumu par uzdotajiem jautājumiem.

20 Šajā nozīmē skat. manu argumentāciju par pirmo un sesto prejudiciālo jautājumu (turpinājumā, šo secinājumu 65.–71. punkts).

21 Spriedums, 2011. gada 3. maijs, *Tele 2 Polska* (C-375/09, EU:C:2011:270, it īpaši 21.–30. punkts).

valsts konkurences iestādes lēmumu, uzskata par tiesībām par LESD 102. panta nepiemērojamību un šo Savienības primāro tiesību normu *piemērot*. Šis ir tirs Savienības tiesību jautājums, uz kuru atbildi sniegt tiek aicināta Tiesa un kuram var būt izšķiroša nozīme attiecībā uz *Cogeco* prasības likteni pamatlietā.

43. Tātad rezumējot nav iemesla pilnībā vai daļēji noliegt Tiesai uzdoto Savienības tiesību jautājumu nozīmi lēmuma pieņemšanā un tāpēc galu galā lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu pieņemamību.

VI. Prejudiciālo jautājumu vērtējums pēc būtības

44. Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru atbilstoši Savienības tiesībām valsts tiesai arī strīdā starp privātpersonām ir jānodrošina tiesiskā aizsardzība, kas lietas dalībniekiem izriet no Savienības tiesību normām, un jāgarantē to pilnīga piemērošana²². *Tribunal Judicial da Comarca de Lisboa* lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu acīmredzami raksturo vēlēšanās ievērot šo no Savienības tiesībām izrietošo pienākumu.

45. Ar kopumā sešiem jautājumiem iesniedzējtiesa būtībā vēlas uzzināt, kādas prasības izriet no Savienības tiesībām attiecībā uz civilprocesiem starp privātpersonām, kuros tiek uzdoti jautājumi par zaudējumu atlīdzināšanas prasījumu noilgumu pārkāpumu konkurences jomā dēļ un par šādu pārkāpumu konkurences jomā pierādīšanu. Šajā ziņā iesniedzējtiesa galvenokārt atsaucas uz Direktīvu 2014/104, it īpaši tās 9., 10. un 22. pantu. Taču tā neaprobežojas tikai ar šīm sekundāro tiesību normām, drīzāk iesniedzējtiesa *expressis verbis* ņem vērā arī “piemērojamos vispārējos Savienības tiesību principus” un tāpēc galu galā Savienības primārās tiesības. Primārajās tiesībās it īpaši ir nostiprināts dominējoša stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas aizliegums (LESD 102. pants), kuram šajā lietā ir īpaša nozīme. Lai iesniedzējtiesai sniegtu noderīgu atbildi²³, visi jautājumi par “piemērojamiem vispārējiem Savienības tiesību principiem” ir jāsaprot tādējādi, ka tie galvenokārt ir par LESD 102. pantu un efektivitātes principu.

A. Iepriekšējās piezīmes par LESD 102. panta un Direktīvas 2014/104 piemērojamību

46. Katrā no tās sešiem prejudiciālajiem jautājumiem iesniedzējtiesa, izmantojot gandrīz identisku formulējumu, atsaucas uz Direktīvu 2014/104, “piemērojamiem vispārējiem Savienības tiesību principiem” vai uz abiem tiem. Ņemot vērā minēto, visi iespējamie šaubīgie jautājumi par LESD 102. panta un direktīvas piemērošanu ir jānoskaidro iepriekš.

1. LESD 102. panta piemērojamība

47. *Rationae temporis* LESD 102. pants – vai attiecīgi satura ziņā identiskais EKL 82. pants attiecībā uz laiku pirms Lisabonas līguma spēkā stāšanās – nešaubīgi ir piemērojams pamatlīetas faktiem.

22 Spriedumi, 2016. gada 19. aprīlis, DI (C-441/14, EU:C:2016:278, 29. punkts), un 2018. gada 7. augusts, *Smith* (C-122/17, EU:C:2018:631, 37. punkts); tāda pašā nozīmē arī spriedumi, 2004. gada 5. oktobris, *Pfeiffer* u.c. (no C-397/01 līdz C-403/01, EU:C:2004:584, 111. punkts), un 2006. gada 13. jūlijs, *Manfredi* u.c. (no C-295/04 līdz C-298/04, EU:C:2006:461, 89. punkts).

23 Nepieciešamība sniegt valstu tiesām noderīgas atbildes par Savienības tiesību interpretāciju un piemērošanu, kā arī šajā nolūkā nepieciešamības gadījumā pārformulēt prejudiciālos jautājumus pastāvīgajā judikatūra tiek atzīta; skat. tostarp spriedumu, 2018. gada 7. augusts, *Smith* (C-122/17, EU:C:2018:631, 34. punkts).

48. Taču varētu rasties šaubas par LESD 102. panta piemērojamību pamatlietā *rationae materiae*, ņemot vērā iepriekš pasludinātos abu Portugāles tiesu spriedumus, kurām šajā lietā bija jāspriež par valsts konkurences iestādes lēmuma par *Sport TV* komercpraksi likumību. Kā jau minēts iepriekš, *Tribunal da Concorrência, Regulação e Supervisão* (Portugāle) šajā ziņā nepiekrita *Autoridade da Concorrência* viedoklim un *expressis verbis* konstatēja, ka LESD 102. pants *Sport TV* rīcībai “nav piemērojams”, kas vēlāk apelācijas tiesvedībā *Tribunal da Relação de Lisboa* (Portugāle) vairs netika apšaubīts.

49. Taču šis konstatējums citu valsts tiesu spriedumos nevar tikt pārprasts tādējādi, ka, pamatojoties uz tiem, arī iesniedzējtiesai zaudējumu atlīdzināšanas tiesvedībā ir saistošs spēks konstatējumam par LESD 102. panta nepiemērojamību. Tas tāpēc, ka decentralizētā Savienības tiesību aizliegto vienošanos jomā īstenošanas sistēmā nevienai valsts iestādei nevar būt pilnvaras ar saistošu spēku attiecībā uz citām valsts iestādēm vai pat Eiropas Komisiju konstatēt vai nu LESD 102. panta nepiemērojamību, vai arī pasludināt, ka nav konstatējama ļaunprātīga rīcība šīs tiesību normas izpratnē.

50. Saistībā ar valstu konkurences iestāžu pilnvarām Tiesa to jau pirms dažiem gadiem spriedumā *Tele 2 Polska* ir secinājusi no Regulas Nr. 1/2003 5. panta²⁴. Pēdējā minētā tiesību norma, ja nav konstatējamas norādes uz LESD 102. panta pārkāpumu, ierobežo valstu konkurences iestāžu pilnvaras tādējādi, ka tās var tikai izlemt, ka rīcībai no to puses nav pamata. Tātad valstu konkurences iestādēm ir aizliegts izdarīt būtiski plašāko konstatējumu, ka nav pārkāpts LESD 102. pants.

51. Nekas cits nevar būt spēkā, ja valsts tiesas, kurās tiek iesniegta apelācijas sūdzība – kā šajā gadījumā –, grozot valsts konkurences iestādes lēmumu, secina, ka nav konstatējami konkrēti priekšnoteikumi, lai pieņemtu LESD 102. panta pārkāpumu. Arī šādā gadījumā tās nedrīkst nekavējoties atzīt LESD 102. pantu par nepiemērojamu vai ar saistošu spēkā attiecībā uz citām tiesvedībām konstatēt, ka nav pārkāpta attiecīgā Savienības tiesību norma. Arī ar Regulas Nr. 1/2003 6. pantu no jauna apstiprinātā atsevišķo valstu tiesu kompetence²⁵ attiecībā uz LESD 101. un 102. panta piemērošanu neliek izdarīt atšķirīgu secinājumu. Ja šādas tiesas nerīkojas kā konkurences iestādes Regulas Nr. 1/2003 5. panta izpratnē, to pārbaudes pamatā var būt valsts konkurences iestādes lēmums atbilstoši Regulas Nr. 1/2003 5. panta prasībām. Neietekmējot to pārbaudes pilnvaras saskaņā ar valsts tiesībām, šādā gadījumā katrā ziņā ir jāizslēdz, ka ar to lēmumu tiek ierobežota citas tiesas kompetence saskaņā ar Regulas Nr. 1/2003 6. pantu, piemēram, izskatot zaudējumu atlīdzināšanas prasību.

52. Proti, valstu iestāžu pilnvaru ierobežošanas ar Regulas Nr. 1/2003 5. pantu mērķis ir nodrošināt, ka decentralizētās konkurences noteikumu īstenošanas sistēmā kompetentā valsts iestāde neierobežo citas, tāpat kompetentas iestādes pilnvaras. It īpaši personām, kuras ir cietušas no aizliegtas vienošanās darbībām, ir jāsniedz iespēja civiltiesiskā ceļā pieprasīt tām iespējami nodarītā kaitējuma atlīdzināšanu, ne tikai ceļot t.s. “*follow-on actions*” (t.i., prasības, kas tiek celtas pēc tam, kad iestādes ir konstatējušas konkurences noteikumu pārkāpumus), bet arī t.s. “*stand-alone actions*” (t.i., prasības neatkarīgi no iespējamiem iestāžu konstatējumiem)²⁶. Šis mērķis ir jāņem vērā, arī piemērojot Regulas Nr. 1/2003 6. pantu.

53. Tātad iesniedzējtiesai pamatlietā nepieciešamie konstatējumi par LESD 102. panta materiālo piemērojamību – un it īpaši par to, ka *Sport TV* komercprakse ir piemērota, lai jūtami iespaidotu tirdzniecību starp dalībvalstīm²⁷, – ir jāizdara patstāvīgi, un šajā ziņā tai nevajadzētu būt saistošam iepriekš citās valsts tiesās, kuras šo lietu ir izskatījušas pirms tam, izdarītam secinājumam par LESD 102. panta nepiemērojamību.

24 Spriedums, 2011. gada 3. maijs, *Tele 2 Polska* (C-375/09, EU:C:2011:270, it īpaši 21.–30. punkts).

25 Šajā nozīmē skat. arī ģenerālvokāta J. Mazaka [J. Mazák] secinājumus lietā *Tele 2 Polska* (C-375/09, EU:C:2010:743, 32. punkts).

26 Šajā nozīmē tostarp skat. arī Direktīvas 2014/104 13. apsvēruma pirmo teikumu, atbilstoši kuram tiesības uz atlīdzinājumu tiek atzītas neatkarīgi no tā, vai konkurences iestāde iepriekš ir konstatējusi pārkāpumu.

27 Šajā nozīmē tostarp skat. arī spriedumu, 2006. gada 13. jūlijs, *Manfredi* u.c. (no C-295/04 līdz C-298/04, EU:C:2006:461, 40.–42. punkts).

2. Direktīvas 2014/104 piemērojamība

54. Attiecībā uz Direktīvu 2014/104 ir jānorāda, ka šaubas ir ne tikai par tās materiālo piemērojamību pamatlietā, bet arī galvenokārt par tās piemērojamību laikā.

a) Direktīvas materiālā piemērošanas joma

55. Direktīvas 2014/104 materiālā piemērošanas joma ir definēta tās 1. pantā, skatītā kopā ar tās 2. pantu.

56. Saskaņā ar direktīvas 1. panta 1. punktu tās priekšmets ir uzņēmumu vai uzņēmumu apvienību konkurences tiesību aktu pārkāpumi, un tajā ir ietvertas tiesību normas, kurām ir jānodrošina, ka ikviens persona saņem efektīvu atlīdzinājumu par kaitējumu, kas ir nodarīts ar šādiem pārkāpumiem.

57. “Konkurences tiesību aktu pārkāpuma” jēdziens savukārt direktīvas 2. panta 1) punktā ir precizēts tādējādi, ka ir jābūt runai par LESD 101. vai 102. panta vai valsts konkurences tiesību aktu pārkāpumu. Taču “valsts konkurences tiesību akti” saskaņā ar direktīvas 2. panta 3) punktu ir tikai tādi valstu tiesību aktu noteikumi, kurus piemēro vienā un tajā pašā lietā paralēli Savienības konkurences tiesību aktiem.

58. Tātad no 1. panta 1. punkta un 2. panta 1) un 3) punkta kopsakara izriet, ka Direktīvas 2014/104 materiālajā piemērošanas jomā ietilpst tikai lietas par zaudējumu atlīdzināšanas prasījumiem, kuri – katrā ziņā arī – ir balstīti uz Savienības tiesību aizliegto vienošanos jomā pārkāpumiem. Turpretim prasījumi, kuri ir pamatoti tikai ar valsts konkurences tiesību aktu pārkāpumiem, neietilpst direktīvas materiālajā piemērošanas jomā. To izskaidro direktīvas mērķis, kurai atbilstoši tās 1. pantam ir jānodrošina līdzvērtīga aizsardzība katrai personai iekšējā tirgū²⁸. Taču pietiekama saikne ar iekšējo tirgu ir tikai lietām, kurās ir piemērojama LESD 101. vai 102. panta “starpvalstu klauzula”, tātad kurās – vismaz potenciāli – var pieņemt jūtamu tirdzniecības starp dalībvalstīm iespaidošanu.

59. Kā jau izklāstīts²⁹, iesniedzējtiesai nav liegts pamatlietā piemērot LESD 102. pantu tikai tādēļ, ka *Tribunal da Concorrência, Regulação e Supervisão* iepriekš šajā pašā lietā šo tiesību normu ir atzinusi par “nepiemērojamu”. Drīzāk iesniedzējtiesai nepieciešamie konstatējumi par LESD 102. panta materiālo piemērojamību – un tāpēc vienlaikus secinājumi par Direktīvas 2014/104 piemērojamību laikā – ir jāizdara patstāvīgi.

b) Direktīvas 9. un 10. panta piemērojamība laikā

60. Direktīvas 2014/104 piemērojamība laikā tās 22. pantā ir ierobežota tādējādi, ka attiecībā uz transponēšanas rezultātā pieņemtajiem materiālajiem noteikumiem ir spēkā vispārējs atpakaļejoša spēka aizliegums (šajā nozīmē skat. direktīvas 22. panta 1. punktu). Visas pārējās valsts transponēšanas normas – tātad it īpaši procesuālās tiesību normas – ir gan jāpiemēro faktiem, kas ir norisinājušies pirms direktīvas spēkā stāšanās, taču tikai saistībā ar prasībām, kas ir tikušas celtas pēc direktīvas spēkā stāšanās.

61. Tomēr šeit aplūkojamās Direktīvas 2014/104 9. panta 1. punkta un 10. panta normas nav īstas procesuālo tiesību normas.

²⁸ Šajā nozīmē arī Direktīvas 2014/104 9. un 10. apsvērums.

²⁹ Šajā nozīmē skat. šo secinājumu 47.–53. punktu.

62. Pirmkārt, pierādījuma spēks, kurš saskaņā ar direktīvas 9. panta 1. punktu ir jāatzīst valstu konkurences iestāžu lēmumiem saistībā ar LESD 101. un 102. panta pārkāpumu pierādīšanu, ir materiālo tiesību jautājums.

63. Un, otrkārt, katrā ziņā Portugāles tiesībās tobrīd saskaņā ar vairāku lietas dalībnieku sniegto informāciju, kas nav apstrīdēta, noilgums, uz kuru attiecas direktīvas 10. pants, tāpat bija uzskatāms par materiālajām tiesībām. Kamēr jautājums par zaudējumu atlīdzināšanas prasījumiem nebija saskaņots, Portugāles tiesību sistēmas ziņā bija tieši veikt šādu klasifikāciju materiālajās tiesībās³⁰. Ciktāl šī klasifikācija, pamatojoties uz šobrīd notikušo direktīvas transponēšanu³¹, tiek apšaubīta, ņemot vērā Direktīvas 2014/104 22. panta 2. punktu, kā to tiesas sēdē pareizi uzsvēra vairāki lietas dalībnieki, jautājums var palikt neatbildēts, jo šādas valsts transponēšanas tiesību normas nevar “atdzīvīnāt” katrā ziņā saskaņā ar iepriekš spēkā esošajām tiesību normām jau noilgušus prasījumus.

64. Tāpēc no Direktīvas 2014/104 22. panta 1. punkta izriet, ka nedz šīs direktīvas 9. pants, nedz 10. pants nevar tikt piemērots tādai prasībai kā pamatlietā izskatīšanā esošā, kas gan ir tikusi celta pēc direktīvas spēkā stāšanās, bet ir saistīta ar faktiem, kas ir norisinājušies pirms direktīvas pieņemšanas un spēkā stāšanās³². Turklāt Direktīvas 2014/104 22. panta 2. pantam katrā ziņā nav pretrunā tiesību norma par tādu transponēšanas normu piemērojamību laikā, atbilstoši kurām attiecīgā likuma procesuālās tiesību normas nav piemērojamas pirms tā spēkā stāšanās celtajām prasībām³³.

B. Savienības tiesību normu iedarbība attiecībās starp privātpersonām (pirmais un sestais prejudiciālais jautājums)

65. Ar pirmo jautājumu un pakārtoti uzdoto sesto jautājumu iesniedzējtiesa būtībā vēlas zināt, vai, pirmkārt, Direktīvai 2014/104 un, otrkārt, “piemērojamiem vispārējiem Savienības tiesību principiem” – tātad it īpaši LESD 102. pantam – var būt tieša iedarbība starp privātpersonām (starp “konkrētām personām”). Ir ieteicams analizēt abus jautājumus kopā.

66. Attiecībā uz LESD 102. pantu ir jānorāda, ka saskaņā ar pastāvīgo judikatūru šajā tiesību normā nostiprinātajam primāro tiesību dominējoša stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas aizliegumam ir tieša iedarbība attiecībās starp privātpersonām un tas attiecīgajiem tiesību subjektiem rada tiesības, kuras valsts tiesām ir jāaizsargā³⁴.

67. Turpretim situācija tādā lietā kā šī saistībā ar Direktīvas 2014/104 tiesību normām ir atšķirīga.

68. Ir skaidrs, ka arī direktīvām var būt tieša iedarbība, ja – kā tas ir noticis šajā gadījumā – to transponēšanas termiņš ir beidzies un turklāt aplūkojamās direktīvas tiesību normas attiecībā uz to saturu ir beznosacījuma, kā arī pietiekami precīzas³⁵. Taču saskaņā ar pastāvīgo judikatūru direktīva pati par sevi nevar radīt pienākumus privātpersonām un tāpēc uz to nevar atsaukties, vēršoties pret tām³⁶.

30 Tādā pašā nozīmē saistībā ar krimināltiesisku situāciju 2017. gada 5. decembra spriedums M.A.S. un M.B. (C-42/17, EU:C:2017:936, 44. un 45. punkts).

31 Skat. iepriekš 20. punktu un 6. zemsvītras piezīmi.

32 Tādā pašā nozīmē spriedums, 1994. gada 3. marts, *Vaneetveld* (C-316/93, EU:C:1994:82, 16.–18. punkts).

33 Skat. iepriekš 20. punktu.

34 Spriedumi, 1974. gada 30. janvāris, *BRT/SABAM* (127/73, EU:C:1974:6, 16. punkts), 1997. gada 18. marts, *Guérin automobiles*/Komisija (C-282/95 P, EU:C:1997:159, 39. punkts), 2001. gada 20. septembris, *Courage* un *Crehan* (C-453/99, EU:C:2001:465, 23. punkts), 2006. gada 13. jūlijs, *Manfredi* u.c. (no C-295/04 līdz C-298/04, EU:C:2006:461, 39. punkts), un 2014. gada 5. jūnijs, *Kone* u.c. (C-557/12, EU:C:2014:1317, 20. punkts); tādā pašā nozīmē arī Direktīvas 2014/104 3. apsvēruma pirmais teikums.

35 Šajā nozīmē galvenokārt skat. spriedumu, 1982. gada 19. janvāris, *Becker* (8/81, EU:C:1982:7, 25. punkts); skat. arī spriedumus, 2012. gada 24. janvāris, *Dominguez* (C-282/10, EU:C:2012:33, 33. punkts), un 2018. gada 25. jūlijs, *Alheto* (C-585/16, EU:C:2018:584, 98. punkts).

36 Spriedumi, 1986. gada 26. februāris, *Marshall* (152/84, EU:C:1986:84, 48. punkts), 1994. gada 14. jūlijs, *Faccini Dori* (C-91/92, EU:C:1994:292, 20. punkts), un 2018. gada 7. augusts, *Smith* (C-122/17, EU:C:2018:631, 42. punkts).

69. Turklāt Direktīvai 2014/104 nevar arī atzīt t.s. “*effet d'exclusion*”³⁷ tādējādi, ka tādas ar direktīvu nesaderīgas tiesību normas kā CC 498. pants un CPC 623. pants strīdā starp privātpersonām vienkārši netiek piemērotas. Tiesa nesen skaidri noliedza “*effet d'exclusion*” teoriju un nosprieda, ka valsts tiesai, pamatojoties tikai uz Savienības tiesībām, nevar būt pienākums nepiemērot strīdā starp privātpersonām iespējami direktīvai neatbilstošas valsts tiesību normas³⁸.

70. Šajā lietā papildus ir jānorāda, ka ir gandrīz neiespējami atzīt direktīvas piemērojamību ārpus tās piemērošanās robežām laikā. Tā kā pamatlietas faktiem, kā jau norādīts³⁹, laika ziņā direktīvas 2014/104 9. un 10. pants nav piemērojams, lietas dalībnieki valsts tiesā nevar atsaukties uz šīm tiesību normām.

71. Tāpēc uz pirmo prejudiciālo jautājumu ir jāatbild šādi:

LESD 102. pantam attiecībā starp privātpersonām ir tieša iedarbība. Turpretim Direktīvas 2014/104 9. un 10. pantam nevar būt tieša iedarbība strīdā starp privātpersonām, kurā civiltiesiskā prasība ir tikusi celta pirms šīs direktīvas transponēšanas termiņa beigām un kurš ir par faktiem, kas ir norisinājušies pirms direktīvas spēkā stāšanās.

C. Zaudējumu atlīdzināšanas prasījumu saistībā ar pārkāpumiem konkurences jomā noilgums (otrais prejudiciālais jautājums)

72. Otrais prejudiciālais jautājums ir veltīts zaudējumu atlīdzināšanas prasījumu noilgumam saskaņā ar valsts tiesībām. Iesniedzējtiesa vēlas zināt, vai, pirmkārt, Direktīvai 2014/104 un, otrkārt, “piemērojamiem vispārējiem Savienības tiesību principiem” pretrunā ir tāds noteikums par noilgumu kā Portugāles noteikums par noilgumu atbilstoši CC 498. panta 1. punktam, saskaņā ar kuru no ārpuslīgumiskās atbildības izrietošajām civiltiesiskajām prasībām par zaudējumu atlīdzināšanu piemērojams noilguma termiņš ir trīs gadi, minēto termiņu sāk skaitīt jau no brīža, kad cietusī persona uzzina par kaitējuma faktu, un minēto termiņu nav iespējams apturēt vai pārtraukt laikā, kamēr norisinās administratīvais process valsts konkurences iestādē.

73. Tā kā šī lieta, kā jau minēts, neietilpst Direktīvas 2014/104, it īpaši tās 10. panta, piemērošanas jomā, tādu noilguma noteikumu kā CC 498. panta 1. punkts pamatlietā var vērtēt, piemērojot tikai vispārējos Savienības tiesību principus, taču ne direktīvu.

74. Saistībā ar vispārējiem Savienības tiesību principiem ir jānorāda, ka dalībvalstu konkurences iestādēm un to tiesām ir jāpiemēro LESD 101. un 102. pants un jārūpējas, lai tie tiktu efektīvi piemēroti vispārīgajās interesēs, ja fakti ietilpst Savienības tiesību piemērošanas jomā⁴⁰. Tātad, ja iesniedzējtiesa secinātu, ka *Sport TV* komercprakse bija piemērota, lai jūtami iespaidotu tirdzniecību starp dalībvalstīm, tai pamatlietā būtu jāpiemēro LESD 102. pants un būtu jārūpējas, lai cietušo personu tiesības uz tām nodarītā kaitējuma atlīdzināšanu dominējoša stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas dēļ⁴¹ varētu efektīvi īstenot.

37 Galvenokārt par “*effet d'exclusion*” skat. ģenerālvokāta F. Ležē [P. Léger] secinājumus lietā *Linster* (C-287/98, EU:C:2000:3, it īpaši 57. punkts un 67.–89. punkts).

38 Spriedums, 2018. gada 7. augusts, *Smith* (C-122/17, EU:C:2018:631, it īpaši 49. punkts).

39 Šajā nozīmē skat. iepriekš šo secinājumu 60.–64. punktu.

40 Spriedums, 2011. gada 14. jūnijs, *Pfleiderer* (C-360/09, EU:C:2011:389, 19. punkts).

41 Par tiesībām uz zaudējumu atlīdzināšanu skat. spriedumus, 2006. gada 13. jūlijs, *Manfredi* u.c. (no C-295/04 līdz C-298/04, EU:C:2006:461, 60. un 61. punkts), 2013. gada 6. jūnijs, *Donau Chemie* u.c. (C-536/11, EU:C:2013:366, 21. punkts), un 2014. gada 5. jūnijs, *Kone* u.c. (C-557/12, EU:C:2014:1317, 21.–23. punkts), attiecīgi saistībā ar līdzīgām problēmām, piemērojot radniecisko LESD 101. panta (kādreiz EKL 81. pants) tiesību normu.

75. Kamēr ar Direktīvu 2014/104 panāktā saskaņošana vēl netiek piemērota, šo tiesību uz zaudējumu atlīdzināšanu īstenošana joprojām notiek saskaņā ar attiecīgās dalībvalsts tiesību sistēmu, un turklāt ir jāievēro līdzvērtības un efektivitātes principi⁴².

76. Tā kā CC 498. pantā ietvertais noteikums par noilgumu saskaņā ar lietas dalībnieku sniegtajām savstarpēji atbilstošajām ziņām ir piemērojams vienādi gan ar Savienības tiesībām pamatotiem zaudējumu atlīdzināšanas prasījumiem, gan arī zaudējumu atlīdzināšanas prasījumiem saskaņā ar valsts tiesībām, nav jāuzskata, ka šajā gadījumā būtu pārkāpts līdzvērtības princips.

77. Turpretim sīkāk ir jāanalizē jautājums, vai minētais noteikums par noilgumu atbilst efektivitātes principam, kurš nosaka, ka valsts tiesību normas nedrīkst padarīt neiespējamu vai pārmērīgi apgrūtināt to tiesību izmantošanu, kuras piešķirtas ar Savienības tiesību sistēmu⁴³.

78. Tikai to apstākli, ka atbilstoši tādai valsts tiesību normai kā CC 498. panta 1. punkts no ārpuslīgumiskās atbildības izrietošiem zaudējumu atlīdzināšanas prasījumiem tiek piemērots trīs gadu noilguma termiņš, būs grūti uzskatīt par efektivitātes principa pārkāpumu. Tas tāpēc, ka trīs gadi potenciāli cietušajām personām ir pietiekami ilgs laiks, lai, ceļot prasību pirmās instances civillietu tiesā, izvirzītu savus Savienības tiesībās paredzētos atlīdzināt zaudējumu atlīdzināšanas prasījumus.

79. Ar Direktīvas 2014/104 10. panta 3. punktu gan ir ieviests ilgāks, vismaz piecu gadu, noilguma termiņš zaudējumu atlīdzināšanas prasībām aizliegto vienošanos jomā. Taču tas nenozīmē, ka līdz šim valsts līmenī spēkā esošs īsāks likumā paredzēts noilguma termiņš jau sākotnēji padara neiespējamu vai pārmērīgi apgrūtinā zaudējumu atlīdzināšanas prasījumu izvirzīšanu saistībā ar Savienības tiesībās paredzēto konkurences noteikumu pārkāpumu.

80. Ar saskaņoto vismaz piecu gadu noilguma termiņu, kāds tas šobrīd ir reglamentēts Direktīvas 2014/104 10. panta 3. punktā, Savienības likumdevējs ir spēris soli tādu personu tiesiskās aizsardzības uzlabošanas virzienā, kas ir cietušas no pārkāpuma saistībā ar dalību aizliegtas vienošanās darbībās. Šī direktīvas tiesību norma nav jāuzskata par vienkāršu tādu faktu kodifikāciju, kas tik un tā jau līdz šim – netieši – izrietēja no primārajām tiesībām, it īpaši no LESD 102. panta un efektivitātes principa.

81. Tomēr, kā Komisija pareizi uzsver, vērtējot efektivitāti, nepietiek ar to, ka tiek atsevišķi aplūkoti konkrēti valsts noteikuma par noilguma aspekti. Drīzāk nozīme ir šī noteikuma vērtējumam tā kopsakarā⁴⁴.

82. Šajā ziņā ir jāuzsver, ka tāds valsts tiesiskais regulējums kā Portugāles CC 498. panta 1. punktā ietvertais nereglamentē tikai trīs gadu ilgo noilguma termiņu. Drīzāk šī tiesiskā regulējuma iezīme, pirmkārt, ir tāda, ka šo noilguma termiņu sāk skaitīt neatkarīgi no tā, vai cietusi persona zina atbildīgas personas identitāti un kopīgo kaitējuma apmēru. Otrkārt, šajā tiesiskajā regulējumā nav paredzēta noilguma apturēšana vai pārtraukšana laikā, kamēr process norisinās valsts konkurences iestādē⁴⁵.

42 Spriedumi, 2006. gada 13. jūlijs, *Manfredi* u.c. (no C-295/04 līdz C-298/04, EU:C:2006:461, 62. un 64. punkts), 2013. gada 6. jūnijs, *Donau Chemie* u.c. (C-536/11, EU:C:2013:366, 25.–27. punkts), un 2014. gada 5. jūnijs, *Kone* u.c. (C-557/12, EU:C:2014:1317, 24. punkts); skat. arī Direktīvas 2014/104 11. apsvērumu.

43 Spriedumi, 2006. gada 13. jūlijs, *Manfredi* u.c. (no C-295/04 līdz C-298/04, EU:C:2006:461, 62. punkts), 2013. gada 6. jūnijs, *Donau Chemie* u.c. (C-536/11, EU:C:2013:366, 27. punkts), un 2014. gada 5. jūnijs, *Kone* u.c. (C-557/12, EU:C:2014:1317, 25. punkts).

44 Šajā nozīmē arī 2006. gada 13. jūlija spriedums *Manfredi* u.c. (no C-295/04 līdz C-298/04, EU:C:2006:461, 78.–82. punkts), kurā Tiesa noilguma termiņa ilgumu vērtē, it īpaši ņemot vērā brīdi, kas tiek uzskatīts par noilguma termiņa sākumu, un šī noilguma pārtraukšanas iespējas. Skat. tostarp arī manus secinājumus apvienotajās lietās *Berlusconi* u.c. (C-387/02, C-391/02 un C-403/02, EU:C:2004:624, 109. punkts).

45 Atšķirībā, piemēram, no Norvēģijas tiesību aktiem, kuru efektivitāte tika pārbaudīta EBTA Tiesas 2018. gada 17. septembra spriedumā *Nye Kystlink AS pret Color Group AS and Color Line AS* (E-10/17, 119. punkts).

83. Gan tas, ka noilguma termiņu sāk skaitīt neatkarīgi no tā, vai ir zināms kaitējuma nodarītājs un kaitējuma apmērs, gan tas, ka noilguma termiņa skaitīšana netiek apturēta vai pārtraukta, kamēr process norisinās konkurences iestādē, manuprāt, ir piemērots, lai pārmērīgi apgrūtinātu ar tiesībām aizliegto vienošanos jomā pamatotu zaudējumu atlīdzināšanas prasījumu izvirzīšanu.

84. Pirmkārt, lai izvirzītu pamatotu ārpuslīgumisku zaudējumu atlīdzināšanas prasījumus, it īpaši, lai celtu prasību, nevar iztikt bez informācijas arī par atbildīgo personu un tieši – tiesībās aizliegto vienošanos jomā. Tas tāpēc, ka par konkurences noteikumu pārkāpumiem atbildīgie uzņēmumi lielākoties ir organizēti kā juridiskas personas, kas bieži ir daļa no uzņēmumu grupām vai koncernu struktūras, kas svešām personām ir grūti saprotama un kas turklāt laika gaitā var tikt reorganizētas.

85. Otrkārt, lai pareizi juridiski novērtētu konkurences noteikumu pārkāpumus, lielā skaitā gadījumu ir jāvērtē sarežģītas ekonomiska rakstura situācijas, kā arī iekšēji tirdzniecības dokumenti, kas bieži nonāk atklātībā tikai konkurences iestāžu darba rezultātā⁴⁶.

86. Ņemot vērā minēto, uz otro prejudiciālo jautājumu ir jāatbild šādi:

LESD 102. pantam, skatītam kopā ar Savienības tiesībās paredzēto efektivitātes principu, ir pretrunā tāda tiesību norma kā Portugāles *Código Civil* 498. panta 1. punkts, kurā ārpuslīgumiskiem zaudējumu atlīdzināšanas prasījumiem dominējoša stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas dēļ ir noteikts trīs gadu noilguma termiņš, kura tecējums sākas arī tad, ja cietušajai personai vēl nav informācijas par atbildīgo personu un kopējo kaitējuma apmēru, un kura tecējums netiek nedz apturēts, nedz pārtraukts, kamēr valsts konkurences iestādē norisinās process, lai pārbaudītu šo pārkāpumu un par to sodītu.

D. Valsts konkurences iestāžu lēmumu pierādījuma spēks (trešais prejudiciālais jautājums)

87. Trešais prejudiciālais jautājums ir par konkurences pārkāpuma, par kuru tiek prasīta zaudējumu atlīdzināšana, pierādīšanu. Būtībā iesniedzējtiesa vēlas zināt, vai, pirmkārt, Direktīvai 2014/104 un, otrkārt, “piemērojamiem vispārējiem Savienības tiesību principiem” pretrunā ir tāda tiesību norma kā Portugāles tiesību norma atbilstoši *CPC* 623. pantam, saskaņā ar kuru konkurences tiesību pārkāpuma spēkā esošam konstatējumam valsts konkurences iestādes administratīvā soda uzlikšanas procedūrā civiltiesiskās zaudējuma atlīdzināšanas tiesvedībās nav iedarbības vai tas vienkārši tiek uzskatīts par atspēkojamu prezumpciju.

88. Tā kā šī lieta, kā jau minēts, neietilpst Direktīvas 2014/104, it īpaši tās 9. panta, piemērošanas jomā laika ziņā, tāds noteikums par pierādījumiem kā *CPC* 623. pants pamatlietā var tikt vērtēts, piemērojot tikai vispārējos Savienības tiesību principus, taču ne direktīvu.

89. Saistībā ar vispārējiem Savienības tiesību principiem, tāpat kā saistībā ar otro prejudiciālo jautājumu⁴⁷, ir jānorāda, ka dalībvalstu konkurences iestādēm un to tiesām ir jāpiemēro LESD 101. un 102. pants un jā rūpējas, lai tie tiktu efektīvi piemēroti vispārīgajās interesēs, ja fakti ietilpst Savienības tiesību piemērošanas jomā. Tātad, ja iesniedzējtiesa secinātu, ka *Sport TV* komercprakse bija piemērota, lai jūtami ietekmētu tirdzniecību starp dalībvalstīm, tai pamatlietā būtu jāpiemēro LESD 102. pants un būtu jā rūpējas, lai cietušo personu tiesības uz tām dominējoša stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas dēļ nodarītā kaitējuma atlīdzināšanu varētu tikt efektīvi īstenotas.

⁴⁶ Šajā nozīmē skat. arī apsvērumus jau minētajā EBTA Tiesas spriedumā lietā E-10/17, 118. punkts.

⁴⁷ Šajā ziņā skat. iepriekš šo secinājumu 74. punktu.

90. Kamēr ar Direktīvu 2014/104 panāktā saskaņošana vēl netiek piemērota, šo tiesību uz zaudējumu atlīdzināšanu īstenošana joprojām notiek saskaņā ar attiecīgās dalībvalsts tiesību sistēmu, un turklāt ir jāievēro līdzvērtības un efektivitātes principi⁴⁸.

91. Tā kā *CPC* 623. pantā ietvertais noteikums par pierādījumiem saskaņā ar lietas dalībnieku sniegtajām savstarpēji atbilstošajām ziņām ir piemērojams vienādi zaudējumu atlīdzināšana prasījumiem, pamatojoties gan uz Savienības tiesībām, gan uz valsts tiesībām, nav jāpieņem, ka būtu noticis līdzvērtības principa pārkāpums šajā gadījumā.

92. Saistībā ar efektivitātes principu ir jānorāda, ka *CPC* 623. pantu saskaņā ar iesniedzējtiesas ziņām var interpretēt divos atšķirīgos veidos: tādējādi, ka valsts konkurences iestādes konkurences noteikumu pārkāpuma kā administratīvā pārkāpuma konstatējumam nav iedarbības civiltiesiskā zaudējumu atlīdzināšanas tiesvedībā, vai tādējādi, ka no tās izriet tikai atspēkojama prezumpcija par šāda konkurences pārkāpuma esamību.

93. No vienas puses, zaudējumu atlīdzināšanas prasījumu LESD 102. panta pārkāpumu dēļ īstenošana tiktu pārmērīgi apgrūtināta, ja konkurences iestādes priekšdarbiem civiltiesiskā zaudējumu atlīdzināšanas tiesvedībā netiktu atzīta nekāda iedarbība. Ņemot vērā daudzo pārkāpumu saistībā ar dalību aizliegtas vienošanās darbībās sarežģītību un cietušo personu praktiskās grūtības, pierādot šos pārkāpumus, efektivitātes princips pieprasa valsts konkurences iestādes spēkā esošam pārkāpuma konstatējumam atzīt vismaz netieša pierādījuma spēku zaudējumu atlīdzināšanas tiesvedībā.

94. No otras puses, no efektivitātes principa būs grūti secināt, ka civiltiesiskā zaudējumu atlīdzināšanas procesā valsts tiesā dominējoša stāvokļa ļaunprātīgai izmantošanai vienmēr ir jābūt neapstrīdamai, tiklīdz valsts konkurences iestāde šādu konkurences pārkāpumu ir konstatējusi ar saistošu spēku.

95. Ieviešot neapstrīdamu prezumpciju, kāda tā šobrīd ir reglamentēta Direktīvas 2014/104 9. panta 1. punktā, Savienības likumdevējs ir spēris soli tādu personu tiesiskās aizsardzības uzlabošanas virzienā, kuras ir cietušas no pārkāpuma saistībā ar dalību aizliegtas vienošanās darbībās. Šī direktīvas tiesību norma nav jāsaprot, piemēram, kā vienkārša tādu faktu kodifikācija, kas tik un tā jau līdz šim – netieši – izrietēja no primārajām tiesībām, it īpaši no LESD 102. panta un efektivitātes principa.

96. Pirms Direktīvas 2014/104 9. pants kļuva piemērojams, saskaņā ar Savienības tiesībām tikai Eiropas Komisijas lēmumiem bija jāatzīst saistošs spēks tiesvedībās valstu tiesās. Šis īpašais saistošais spēks, kas izriet no Regulas Nr. 1/2003 16. panta 1. punkta un *Masterfoods* judikatūras⁴⁹, ir pamatojams ar Komisijas izšķirošo nozīmi, veidojot konkurences politiku Eiropas iekšējā tirgū, un galu galā arī ar Savienības tiesību pārkāpumu un Savienības iestāžu lēmumu saistošo spēku. To nevar tādā pašā veidā attiecināt arī uz valstu konkurences iestāžu lēmumiem, ja vien Savienības likumdevējs to nereglamentē *expressis verbis*, kā tas to ir izdarījis vēlāk Direktīvas 2014/104 9. pantā.

97. Līdz ar to kopumā uz trešo prejudiciālo jautājumu ir jāatbild šādi:

LESD 102. pantam, skatītam kopā ar efektivitātes principu, ir pretrunā tādas tiesību normas kā Portugāles *Código de Processo Civil* 623. panta interpretācija, saskaņā ar kuru valsts konkurences iestādes spēkā esošam dominējoša stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas konstatējumam nav nekādas iedarbības civiltiesiskā zaudējumu atlīdzināšanas tiesvedībā. Turpretim šī tiesību norma atbilst LESD 102. pantam un efektivitātes principam, ja tā tiek saprasta tādējādi, ka pēc tam notiekošā civiltiesiskā zaudējumu atlīdzināšanas tiesvedībā no šāda valsts konkurences iestādes izdarīta spēkā esoša konstatējuma izriet atspēkojama prezumpcija par dominējoša stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu.

⁴⁸ Spriedumi, 2006. gada 13. jūlijs, *Manfredi* u.c. (no C-295/04 līdz C-298/04, EU:C:2006:461, 62. un 64. punkts), 2013. gada 6. jūnijs, *Donau Chemie* u.c. (C-536/11, EU:C:2013:366, 25.–27. punkts), un 2014. gada 5. jūnijs, *Kone* u.c. (C-557/12, EU:C:2014:1317, 24. punkts); skat. arī Direktīvas 2014/104 11. apsvērumu.

⁴⁹ Spriedums, 2000. gada 14. decembris, *Masterfoods* un *HB* (C-344/98, EU:C:2000:689, it īpaši 52. punkts, skatīts kopā ar tā 46. un 49. punktu).

E. Savienības tiesībām atbilstoša interpretācija (ceturtais un piektais prejudiciālais jautājums)

98. Ar ceturto un pakārtoti uzdoto piekto jautājumu iesniedzējtiesa būtībā vēlas uzzināt par tās pienākuma veikt Savienības tiesībām atbilstošu valsts tiesību, it īpaši tādu tiesību normu kā CC 498. panta 1. punkts un CPC 623. pants, interpretāciju saturu un robežām. Ir ieteicams šos abus jautājumus analizēt kopā.

99. Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru Savienības tiesībām atbilstīgas interpretācijas princips prasa, lai valstu tiesas, ņemot vērā valsts tiesības kopumā un piemērojot tajās atzītās interpretācijas metodes, veiktu visas to kompetencē ietilpstošās darbības, lai nodrošinātu Savienības tiesību pilnīgu efektivitāti un rastu risinājumu, kas atbilstu to mērķim; tas attiecas kā uz primārajām tiesībām atbilstošu interpretāciju⁵⁰, tā arī uz sekundārajām tiesībām, it īpaši direktīvai atbilstošu interpretāciju⁵¹.

100. Taču Savienības tiesībām atbilstīgas interpretācijas princips ir spēkā tikai attiecīgās tiesību normas piemērošanas jomā. It īpaši saistībā ar Direktīvu 2014/104 tas nozīmē, ka šajā lietā nevar pastāvēt direktīvai atbilstīgas interpretācijas pienākums, jo pamatlietas fakti, kā norādīts iepriekš⁵², atrodas ārpus šīs direktīvas piemērošanas jomas laikā, kā tā ir definēta tās 22. pantā.

101. Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru gan pastāv aizliegums kavēt direktīvas mērķus tādējādi, ka dalībvalstīm jau pirms direktīvas transponēšanas termiņa beigām jāatturas pieņemt noteikumus, kas varētu būtiski apdraudēt rezultātu, kādu paredzēts sasniegt ar šo direktīvu⁵³. No tā izriet, ka, sākot no direktīvas spēkā stāšanās dienas, dalībvalstu iestādēm, kā arī valstu tiesām, cik vien iespējams, ir jāatturas interpretēt valsts tiesības tādā veidā, kas pēc šīs direktīvas transponēšanas termiņa beigām varētu būtiski apdraudēt tajā izvirzītā mērķa sasniegšanu⁵⁴. Taču šajā gadījumā aplūkotās Direktīvas 2014/104. gadījumā Savienības likumdevēja izvirzītais mērķis tieši ir novērst saskaņoto tiesību normu par zaudējumu atlīdzināšanas prasījumu noilgumu un valstu konkurences iestāžu lēmumu pierādījuma spēku atpakaļejošu iedarbību gan tādēļ, ka runa ir par materiāliem noteikumiem, uz kuriem attiecas atpakaļejoša spēka aizliegums saskaņā ar Direktīvas 2014/104 22. panta 1. punktu, gan tādēļ, ka valsts likumdevējs, transponējot direktīvu, katrā ziņā ir ievērojis pārējo tiesību normu iespējamā atpakaļejošā spēka robežas saskaņā ar direktīvas 22. panta 2. punktu⁵⁵. Tāpēc arī no aizlieguma kavēt direktīvas mērķus nevar secināt Savienības tiesībās noteiktu iesniedzējtiesas pienākumu tādā lietā kā šī sasniegt ar direktīvu saderīgu rezultātu.

102. Taču, ja iesniedzējtiesa konstatētu, ka *Sport TV* komercprakse bija piemērota, lai jūtami iespaidotu tirdzniecību starp dalībvalstīm⁵⁶, tai pilnīgi neatkarīgi no Direktīvas 2014/104 pamatlietā būtu jāpiemēro Savienības tiesībās paredzētais dominējoša stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas aizliegums un pēc tam jāinterpretē un jāpiemēro valsts tiesības – it īpaši CC 498. panta 1. punkts un CPC 623. pants – atbilstoši LESD 102. pantam, kā arī efektivitātes principam.

50 Spriedums, 2016. gada 13. jūlijs, *Pöpperl* (C-187/15, EU:C:2016:550, 43. punkts); skat. arī spriedumus, 1988. gada 4. februāris, *Murphy* u.c. (157/86, EU:C:1988:62, 11. punkts), un 2007. gada 11. janvāris, *ITC* (C-208/05, EU:C:2007:16, 68. punkts).

51 Spriedumi, 1994. gada 14. jūlijs, *Faccini Dori* (C-91/92, EU:C:1994:292, 26. punkts), 2004. gada 5. oktobris, *Pfeiffer* u.c. (no C-397/01 līdz C-403/01, EU:C:2004:584, 113., 115., 118. un 119. punkts), 2008. gada 15. aprīlis, *Impact* (C-268/06, EU:C:2008:223, 98. un 101. punkts), un 2018. gada 7. augusts, *Smith* (C-122/17, EU:C:2018:631, 39. punkts).

52 Šajā nozīmē skat. iepriekš šo secinājumu 60.–64. punktu.

53 Šajā nozīmē spriedumi, 1997. gada 18. decembris, *Inter-Environnement Wallonie* (C-129/96, EU:C:1997:628, 45. punkts), 2016. gada 2. jūnijs, *Pizzo* (C-27/15, EU:C:2016:404, 32. punkts), un 2016. gada 27. oktobris, *Milev* (C-439/16 PPU, EU:C:2016:818, 31. punkts).

54 Spriedums, 2016. gada 27. oktobris, *Milev* (C-439/16 PPU, EU:C:2016:818, 32. punkts); skat. arī spriedumu, 2006. gada 4. jūlijs, *Adeneler* u.c. (C-212/04, EU:C:2006:443, 122. un 123. punkts).

55 Šajā nozīmē skat. vēlreiz iepriekš šo secinājumu 60.–64. punktu. Šajā ziņā pamatlieta atšķiras no lietas, kas nesen bija 2018. gada 17. oktobra sprieduma *Klohn* (C-167/17, EU:C:2018:833, 39. un 40. punkts) pamatā.

56 Šajā nozīmē skat. iepriekš it īpaši šo secinājumu 53. punktu.

103. Ņemot vērā valsts konkurences iestādes lēmuma pierādījuma spēku, minētais konkrēti nozīmē, ka iesniedzējtiesa nedrīkst šo lēmumu vienkārši ignorēt, bet gan tai šim lēmumam – kā izklāstīts iepriekš⁵⁷ – saistībā ar CPC 623. pantu ir jāatzīst vismaz netieša pierādījuma spēks.

104. Attiecībā uz zaudējumu atlīdzināšanas prasījumu, kas izriet no ārpuslīgumiskās atbildības, noilgumu ir jānorāda, ka no Savienības tiesībām atbilstīgas interpretācijas principa izriet, ka valsts tiesai, interpretējot un piemērojot tādu tiesību normu kā CC 498. panta 1. punkts, ir jāņem vērā zaudējumu atlīdzināšanas prasījumu dominējoša stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas dēļ efektīvas īstenošanās mērķis, proti, saistībā ar noilguma termiņa sākumu, ilgumu un iespējamu tā apturēšanas vai pārtraukšanas pamatu.

105. Taču valsts tiesību Savienības tiesībām atbilstīgas interpretācijas principa robežas nosaka vispārējie tiesību principi, un minētais pienākums nevar būt pamats valsts tiesību interpretācijai *contra legem*⁵⁸. Konkrēti, minētais šajā gadījumā nozīmē, ka iesniedzējtiesai nav Savienības tiesībās paredzēta pienākuma pretēji CC 498. panta 1. punkta un iespējamu citu noilgumam piemērojamo valsts tiesību normu formulējumam atlikt noilguma termiņa sākumu līdz brīdim, kad ir informācija par atbildīgo personu un pilnu kaitējuma apmēru, noteikt noilguma termiņu, kas ir ilgāks par trim gadiem, vai atzīt valsts likumos nepazīstamu, pilnīgi jaunu noilguma apturēšanas vai pārtraukšanas pamatu.

106. Tāpēc rezumējot uz ceturto un piekto prejudiciālo jautājumu ir jāatbild šādi:

Ja civiltiesiska zaudējumu atlīdzināšanas prasība tiek celta par faktiem, kas atrodas ārpus Direktīvas 2014/104 piemērošanas jomas laikā, nepastāv pienākums interpretēt valsts tiesības atbilstoši šai direktīvai. Netiek ieteikts pienākums interpretēt valsts tiesības atbilstoši LESD 102. pantam, ja tas ir piemērojams, un efektivitātes principam, ja šajā ziņā tiek ievēroti Savienības tiesību principi un Savienības tiesības netiek izmantotas par pamatu valsts tiesību *contra legem* interpretācijai.

VII. Secinājumi

107. Ņemot vērā iepriekš izklāstīto argumentāciju, es iesaku Tiesai uz *Tribunal Judicial da Comarca de Lisboa* (Portugāle) lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbildēt šādi:

- 1) LESD 102. pantam attiecībās starp privātpersonām ir tieša iedarbība. Turpretim Direktīvas 2014/104 9. un 10. pantam nevar būt tieša iedarbība strīdā starp privātpersonām, kurā civiltiesiskā prasība ir tikusi celta pirms šīs direktīvas transponēšanas termiņa beigām un kurš ir par faktiem, kas ir norisinājušies pirms direktīvas spēkā stāšanās.
- 2) LESD 102. pantam, skatītam kopā ar Savienības tiesībās paredzēto efektivitātes principu, pretrunā ir tāda tiesību norma kā Portugāles *Código Civil* 498. panta 1. punkts, kurā ārpuslīgumiskiem zaudējumu atlīdzināšanas prasījumiem dominējoša stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas dēļ ir noteikts trīs gadu noilguma termiņš, kurš sākas arī tad, ja cietušajai personai vēl nav informācijas par atbildīgo personu un kopējo kaitējuma apmēru, un kura skaitīšana netiek nedz apturēta, nedz pārtraukta, kamēr valsts konkurences iestādē norisinās process, lai pārbaudītu šo pārkāpumu un par to sodītu.
- 3) LESD 102. pantam, skatītam kopā ar efektivitātes principu, pretrunā ir tādas tiesību normas kā Portugāles *Código de Processo Civil* 623. pants interpretācija, saskaņā ar kuru valsts konkurences iestādes spēkā esošam dominējoša stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas konstatējumam nav nekādas iedarbības civiltiesiskā zaudējumu atlīdzināšanas tiesvedībā. Turpretim šī tiesību norma atbilst

⁵⁷ Skat. iepriekš šo secinājumu 93. punktu.

⁵⁸ Spriedumi, 2006. gada 4. jūlijs, *Adeneler* u.c. (C-212/04, EU:C:2006:443, 110. punkts), 2016. gada 19. aprīlis, *DI* (C-441/14, EU:C:2016:278, 32. punkts), un 2018. gada 7. augusts, *Smith* (C-122/17, EU:C:2018:631, 40. punkts).

LESD 102. pantam un efektivitātes principam, ja tā tiek saprasta tādējādi, ka pēc tam notiekošā civiltiesiskā zaudējumu atlīdzināšanas tiesvedībā no šāda valsts konkurences iestādes izdarīta spēkā esoša konstatējuma izriet atspēkojama prezumpcija par dominējoša stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu.

- 4) Ja civiltiesiska zaudējumu atlīdzināšanas prasība tiek celta par faktiem, kas atrodas ārpus Direktīvas 2014/104 piemērošanas jomas laikā, nepastāv pienākums interpretēt valsts tiesības atbilstoši šai direktīvai. Netiek ieteikts pienākums interpretēt valsts tiesības atbilstoši LESD 102. pantam, ja tas ir piemērojams, un efektivitātes principam, ja šajā ziņā tiek ievēroti Savienības tiesību principi un Savienības tiesības netiek izmantotas par pamatu valsts tiesību interpretācijai *contra legem*.